

บทที่ 2

แม่บทการบัญชี มาตรฐานการบัญชี และเอกสารที่เกี่ยวข้อง

แม่บทการบัญชี

วัตถุประสงค์และสถานภาพ

งบการเงินที่กิจการต่าง ๆ จัดทำขึ้นเพื่อนำเสนอต่อผู้ใช้งบการเงินที่เป็นบุคคลภายนอก อาจมีความแตกต่างกันในแต่ละประเทศตามสภาพแวดล้อมทางสังคม เศรษฐกิจ และกฎหมายที่แตกต่างกัน การพยายามจะลดความแตกต่างก็โดยการจัดทำแม่บทการบัญชีเพื่อเป็นเกณฑ์ในการจัดทำและนำเสนองบการเงิน โดยมีกำหนดมาตรฐานการบัญชีและการปฏิบัติทางการบัญชีที่สากลยอมรับและมีความสอดคล้องกับมาตรฐานการบัญชีระหว่างประเทศ

ในแม่บทการบัญชี ย่อหน้าที่ 1 ระบุว่า “แม่บทการบัญชีนี้นำมาจัดทำไว้เพื่อวางแนวคิดที่เป็นพื้นฐานในการจัดทำและนำเสนองบการเงินแก่ผู้ใช้งบการเงินที่เป็นบุคคลภายนอก โดยมีวัตถุประสงค์”¹

หลักพื้นฐานในการจัดทำและนำเสนองบการเงิน

แม่บทการบัญชี ได้กล่าวถึงหลักพื้นฐานในการจัดทำและนำเสนองบการเงินว่า

แม่บทการบัญชีครอบคลุมถึง² วัตถุประสงค์ของงบการเงิน ลักษณะเชิงคุณภาพของงบการเงิน องค์ประกอบของงบการเงินและคำนิยาม การรับรู้รายการ แนวคิดเกี่ยวกับทุนและการรักษาระดับทุนซึ่งเป็นหลักการพื้นฐานในการจัดทำและนำเสนองบการเงิน ดังนี้

1. วัตถุประสงค์ของงบการเงิน

วัตถุประสงค์ของงบการเงิน คือ การให้ข้อมูลเกี่ยวกับฐานะการเงิน ผลการดำเนินงาน และการเปลี่ยนแปลงฐานะการเงินของกิจการอันเป็นประโยชน์ต่อผู้ใช้งบการเงินทุกประเภทในการนำไปใช้ตัดสินใจเชิงเศรษฐกิจ

¹ สมาคมนักบัญชีและผู้สอบบัญชีรับอนุญาตแห่งประเทศไทย. “แม่บทการบัญชี”, มาตรฐานการบัญชีของไทย ฉบับรวมเล่ม พ.ศ. 2544 (2544) : 20.

² ภาพร เอกอรรดพร. “แม่บทการบัญชีที่นักบัญชีต้องเข้าใจ”, เอกสารประกอบการประชุมวิชาการ(2541).

2. ลักษณะเชิงคุณภาพของงบการเงิน

งบการเงินจะมีประโยชน์ต่อผู้ใช้งบการเงินตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ต่อเมื่องบการเงินนั้นมีลักษณะเชิงคุณภาพ ตามที่แม่บทการบัญชีกำหนดไว้ ลักษณะเชิงคุณภาพคือ คุณสมบัติที่ทำให้ข้อมูลในงบการเงินมีประโยชน์ซึ่งแบ่งออกเป็นลักษณะหลัก 4 ประการ อันได้แก่ ความเข้าใจได้ ความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ ความเชื่อถือได้ และการเปรียบเทียบกันได้ ดังนี้

- 1) ความเข้าใจได้ ข้อมูลในงบการเงินต้องสามารถเข้าใจได้ในทันทีที่ผู้ใช้งบการเงินใช้ข้อมูลดังกล่าว
- 2) ความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ ข้อมูลจะเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจก็ต่อเมื่อข้อมูลช่วยให้ผู้ใช้งบการเงินสามารถประเมินเหตุการณ์ในอดีต ปัจจุบันและอนาคตได้ และต้องสามารถใช้ข้อมูลนั้นในการยืนยันผลการประเมินเหตุการณ์ในอดีต
- 3) ความเชื่อถือได้ ข้อมูลที่เชื่อถือได้ต้องปราศจากความผิดพลาดที่มีนัยสำคัญและความลำเอียง ในที่นี้หมายถึงข้อมูลที่ไม่ตรงกับความจริงทั้งที่จงใจกระทำและไม่จงใจ ความเชื่อถือได้ถือเป็นคุณลักษณะหลักซึ่งประกอบด้วยคุณลักษณะรอง 5 ประการ คือ การเป็นตัวแทนอันเที่ยงธรรม เนื้อหาสำคัญกว่ารูปแบบ ความเป็นกลาง ความระมัดระวังและความครบถ้วน

3.1 การเป็นตัวแทนอันเที่ยงธรรม หมายถึง ข้อมูลทางบัญชีต้องบันทึกและแสดงตามเนื้อหาและความเป็นจริงเชิงเศรษฐกิจ โดยมีให้คำนึงถึงรูปแบบทางกฎหมายเพียงอย่างเดียว ตัวอย่างเช่น กิจการต้องบันทึกสินทรัพย์ที่ได้จากสัญญาเช่าการเงินเป็นสินทรัพย์เชิงกิจการ แม้ว่าสินทรัพย์นั้นจะไม่ใช่ของกิจการตามกฎหมาย

3.2 เนื้อหาสำคัญกว่ารูปแบบ เนื้อหาสำคัญกว่ารูปแบบ หมายถึง ข้อมูลทางบัญชีต้องบันทึกและแสดงตามเนื้อหาและความเป็นจริงที่ควรแสดง ตัวอย่างเช่น กิจการต้องบันทึกสินทรัพย์ที่ได้จากสัญญาเช่าการเงินเป็นสินทรัพย์ของกิจการ แม้ว่าสินทรัพย์นั้นจะไม่ใช่ของกิจการตามกฎหมาย

ในมาตรฐานการบัญชีของสหรัฐอเมริกา US Generally Accepted Accounting Principles (US GAAP) ไม่ได้ให้คำนิยามของคำว่า เนื้อหาสำคัญของรูปแบบ (Substance over form) ไว้อย่างชัดเจน แต่ Statement of Financial Accounting Concepts (SFACs) ได้เขียนถึงคุณลักษณะของเนื้อหาสำคัญว่ารูปแบบ ว่าเป็นคุณลักษณะเฉพาะที่เชื่อถือได้ เป็นความซื่อสัตย์ที่แสดงถึงเนื้อหาตามความเป็นจริง โดยดูจากเนื้อหาที่เกิดขึ้นเป็นสำคัญ รูปแบบทางบัญชีนั้นยังเป็นรอง โดยกล่าวไว้ว่า

Substance over form is an idea that also has its proponents, but it is not included because it would be redundant. The quality of reliability, and, in particular of representational

faithfulness, leaves no room for accounting representations that subordinate substance to form. Substance over form is, in any case, a rather vague idea that defies precise definition.³

3.3 ความเป็นกลาง หมายถึงข้อมูลในงบการเงินต้องปราศจากความลำเอียงและแสดงโดยไม่มีวัตถุประสงค์ที่จะทำให้ผู้ใช้งบการเงินตัดสินใจตามที่ผู้จัดทำงบการเงินวางแผนไว้

3.4 ความระมัดระวัง หมายถึง ข้อมูลในงบการเงินต้องประมาณขึ้น โดยไม่ทำให้สินทรัพย์หรือรายได้สูงเกินไป หรือหนี้สินหรือค่าใช้จ่ายต่ำเกินไป แต่การใช้หลักการระมัดระวังไม่ได้หมายความว่ากิจการสามารถตั้งสำรองไว้ได้ในบัญชีได้ เนื่องจากการกระทำดังกล่าวจะทำให้งบการเงินนั้นขาดการเชื่อถือ

3.5 ความครบถ้วน หมายถึง ข้อมูลในงบการเงินต้องครบถ้วนหากข้อมูลนั้นมีสำคัญและมีต้นทุนในการจัดทำไม่สูงกว่าประโยชน์ที่ได้รับ

4) การเปรียบเทียบกันได้ ข้อมูลในงบการเงินต่างงวดของกิจการเดียวกันต้องเปรียบเทียบกันได้ ในขณะที่ข้อมูลในงบการเงินงวดเดียวกันของต่างกิจการต้องเปรียบเทียบกันได้ เช่นกัน

3. องค์ประกอบของงบการเงินและคำนิยาม

งบการเงินเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการรายงานการเงิน งบการเงินที่สมบูรณ์ประกอบด้วย งบดุล งบกำไรขาดทุน งบแสดงการเปลี่ยนแปลงฐานะการเงิน (ซึ่งอาจจัดทำและนำเสนอได้หลายแบบ เช่น งบกระแสเงินสดหรืองบกระแสเงินทุน) หมายเหตุประกอบงบการเงิน งบประกอบอื่น และคำอธิบายที่ทำให้งบการเงินนั้นสมบูรณ์ นอกจากนี้ งบการเงินอาจรวมรายละเอียดประกอบและข้อมูลเพิ่มเติมที่อ้างอิงหรือที่ได้มาจากงบการเงินซึ่งผู้ใช้งบการเงินคาดว่าจะได้รับเพื่อใช้พิจารณาพร้อมทั้งงบการเงินนั้น

องค์ประกอบในงบการเงิน คือ ประเภทของรายการและเหตุการณ์ทางบัญชีที่แสดงไว้ในงบการเงินตามลักษณะเชิงเศรษฐกิจของรายการและเหตุการณ์นั้น ๆ นักบัญชีคุ้นเคยกับองค์ประกอบของงบการเงินเป็นอย่างดี องค์ประกอบในงบดุล คือ สินทรัพย์ หนี้สินและส่วนของผู้ถือหุ้น องค์ประกอบในงบกำไรขาดทุน คือ รายได้และค่าใช้จ่าย (ในที่นี้ รายได้รวมถึงรายการกำไรและค่าใช้จ่ายรวมถึงรายการขาดทุน)⁴

³ FASB, 1980, Appendix B, paragraph 160.

⁴ รายการกำไรและรายการขาดทุนเป็นศัพท์ใหม่ที่บัญญัติขึ้นเพื่อแยกให้เห็นความแตกต่างระหว่างกำไรหรือขาดทุนที่คำนวณจากรายได้หักค่าใช้จ่ายในงบกำไรขาดทุน กับรายการกำไรหรือรายการขาดทุนซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของรายได้ หรือ ค่าใช้จ่าย ศัพท์นี้บัญญัติขึ้นเพื่อช่วยทำให้เกิดความชัดเจนในการกำหนดมาตรฐานการบัญชี

4. การรับรู้รายการ

การรับรู้รายการ หมายถึง การรวมรายการเข้าเป็นส่วนหนึ่งของงบดุลและงบกำไรขาดทุน หากรายการนั้นเป็นไปตามค่านิยมขององค์ประกอบและเข้าเงื่อนไขทุกข้อ ดังต่อไปนี้

1. มีความเป็นไปได้ค่อนข้างแน่ที่ประโยชน์เชิงเศรษฐกิจในอนาคตของรายการจะเข้าหรือออกจากกิจการ

2. รายการดังกล่าวมีรายค่าทุน หรือ มูลค่าที่สามารถวัดได้อย่างน่าเชื่อถือ

5. การวัดมูลค่าองค์ประกอบของงบการเงิน

แม้บทการบัญชีระบุว่า การวัดมูลค่า คือ การกำหนดจำนวนที่เป็นตัวเงินเพื่อรับรู้องค์ประกอบของงบการเงินในงบดุลและงบกำไรขาดทุน ตามปกติ กิจการใช้เกณฑ์การวัดมูลค่าชนิดต่าง ๆ ผสมผสานกันในงบการเงินตามความเหมาะสม เกณฑ์การวัดมูลค่าที่กำหนดไว้ มีดังต่อไปนี้

- ราคาทุนเดิม หมายถึง ราคาที่ตกลงแลกเปลี่ยนทรัพย์สิน หรือก่อนภาระผูกพัน ณ วันที่ เกิดรายการ
- ราคาทุนปัจจุบัน หมายถึง ราคาที่ควรเป็นในปัจจุบันหากรายการต้องหาสินทรัพย์มาทดแทนในขณะนั้นหรือต้องชำระหนี้สินในขณะนั้น
- มูลค่าที่จะได้รับ หมายถึง มูลค่าที่กิจการอาจได้รับจากการขายสินทรัพย์ในขณะนั้น หรือมูลค่าของหนี้สินที่เกิดจากการดำเนินการตามปกติที่คาดว่าจะต้องจ่ายชำระ
- มูลค่าปัจจุบัน หมายถึง มูลค่าของกระแสเงินสดในอนาคตของสินทรัพย์หรือหนี้สิน คิดลดด้วยอัตราส่วนลดที่เหมาะสม

6. แนวคิดเกี่ยวกับทุนและการรักษาระดับทุน

แนวคิดเกี่ยวกับทุนและการรักษาระดับทุนเป็นทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ที่แม่บทการบัญชีใช้อ้างอิงในการวัดผลกำไร กำไรในที่นี้ คือ การเพิ่มขึ้นของส่วนทุนซึ่งคำนวณจากส่วนทุนที่เหลืออยู่ ณ ตอนปลายงวดหักด้วยส่วนทุนที่มีอยู่ ณ ตอนต้นงวด แนวคิดนี้เรียกส่วนทุนที่กิจการต้องการคงไว้และไม่ถือเป็นกำไรว่า “ทุน” ที่กิจการต้องการรักษาระดับ ทุนที่กิจการต้องการรักษาระดับไม่จำเป็นต้องอยู่ในรูปของทุนที่เป็นตัวเงินที่กิจการมีอยู่ ณ ตอนต้นงวดเสมอไป แต่อาจอยู่ในรูปของจำนวนเงินที่มีอำนาจซื้อเทียบกับทุนที่มีอยู่ ณ ตอนต้นงวดหรือจำนวนการผลิตเทียบเท่าจำนวนการผลิตทุน ณ ตอนต้นงวดสามารถจัดหาได้ ดังนั้น การคำนวณกำไรของกิจการจะขึ้นอยู่กับค่านิยมของคำว่า “ทุน” ที่กิจการต้องการรักษาระดับ และเชื่อมโยงโดยตรงกับการวัดมูลค่า

สินทรัพย์และหนี้สิน เนื่องจาก “ทุน” คำนวณมาจากสินทรัพย์ลบหนี้สิน นอกจากนี้ แนวคิดเกี่ยวกับ ทุนยังสามารถใช้อ้างอิงในการแสดงงบกำไรเบ็ดเสร็จ⁵ ที่ร่างมาตรฐานการบัญชี เรื่อง การนำเสนอของ การเงิน กำหนดให้เลือกแสดง งบกำไรเบ็ดเสร็จแสดงให้เห็นว่ากิจการเลือกที่จะรักษาระดับทุนทาง การเงินเฉพาะจำนวนที่เป็นตัวเงิน โดยไม่คำนึงถึงอำนาจซื้อหรือกำลังการผลิตแต่อย่างใด

มาตรฐานการบัญชี

ความหมายของมาตรฐานการบัญชี

มีหน่วยงานหลายแห่ง ที่ให้ความหมายของมาตรฐานการบัญชี ดังนี้
มาตรฐานการบัญชี หมายถึง หลักการบัญชี และวิธีปฏิบัติทางการบัญชีที่รับรองทั่วไป หรือมาตรฐานการบัญชีที่กำหนดตามกฎหมายด้วยการนั้น⁶

มาตรฐานการบัญชี หมายถึง แนวทางที่แนะนำให้นักบัญชีใช้ยึดถือเป็นหลักปฏิบัติใน การรวบรวม จดบันทึก จำแนก สรุปผล และรายงานเหตุการณ์เกี่ยวกับการเงิน⁷

หลักบัญชีที่รับรองทั่วไป หมายถึง แนวทางที่ได้รับการรับรองและยอมรับเป็นส่วนใหญ่ จากผู้มีอำนาจหน้าที่ในวิชาชีพบัญชี เพื่อให้ นักบัญชีใช้ยึดถือเป็นหลักปฏิบัติในการรวบรวม จด บันทึก จำแนก สรุปผล และจัดทำงบการเงินอย่างมีหลักเกณฑ์ มีมาตรฐานโดยกระทำไปอย่าง สม่ำเสมอและสามารถทำได้ง่าย⁸

โดยสรุป มาตรฐานการบัญชี หมายถึง หลักการบัญชี ซึ่งเป็นแนวทางปฏิบัติที่รับรอง ทั่วไปในการรวบรวมและรายงานเกี่ยวกับเหตุการณ์ทางการเงิน

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University

⁵ งบกำไรเบ็ดเสร็จ เป็นชื่อที่บัญญัติใหม่เพื่อใช้แทน งบกำไรรวมยอด ตามที่เคยบัญญัติไว้ในร่างมาตรฐานการ บัญชี เรื่อง การนำเสนอของงบการเงิน

⁶ กรมทะเบียนการค้า. พรบ. การบัญชี พ.ศ. 2543.

⁷ สมาคมนักบัญชี และ ผู้สอบบัญชีรับอนุญาตแห่งประเทศไทย, ศัพท์บัญชี, พิมพ์ครั้งที่ 6 (มิถุนายน, 2538), หน้า 6.

⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 6.

เกณฑ์การประเมินมาตรฐานการบัญชี

John K. Wulff ผู้อำนวยการด้านบัญชีและการเงิน แห่ง Union Carbide Corp และ Susan Koski - Grafer รองประธานด้านวิชาการของ Financial Executives Institute ได้ระบุถึงเกณฑ์ที่คณะกรรมการจัดทำรายการของบริษัทแห่งสหรัฐอเมริกา(U.S. Committee on Corporate Reporting : CCR) ใช้ในการประเมินมาตรฐานการบัญชีดังนี้⁹

1. มาตรฐานควรมีรากฐานมาจากหลักการหรือแนวคิดที่จะนำเสนอผลทางเศรษฐกิจที่แท้จริงของรายการค้า
2. มาตรฐานที่ออกใหม่ควรให้ข้อมูลทางการเงินที่เกี่ยวข้อง และเป็นประโยชน์ต่อผู้ใช้ในการประเมินการดำเนินงานองค์กรได้ดีกว่ามาตรฐานที่มีอยู่แล้ว ในบางครั้งการเปิดเผยข้อมูลก็อาจเพียงพอ ไม่จำเป็นต้องเปลี่ยนวิธีการบัญชี
3. ก่อนจะมีการออกมาตรฐานใหม่ควรมีการประเมินอย่างจริงจัง ด้วยเกณฑ์ที่ชัดเจน เพื่อชี้ว่าสิ่งที่มีอยู่และทำอยู่ยังไม่เพียงพอ และก่อให้เกิดความเสียหายในสาระสำคัญพอที่จะดำเนินการเพื่อออกมาตรฐานใหม่
4. ก่อนจะบังคับใช้มาตรฐานใหม่ ควรมีการพิจารณาอย่างรอบคอบแล้วว่า มาตรฐานใหม่สามารถป้องกันหรือลดความบกพร่องที่เกิดจากการไม่มีมาตรฐานนั้นได้
5. กระบวนการจัดทำมาตรฐานใหม่ ควรระบุให้ชัดเจน เป็นที่รับรู้ และยอมรับโดยผู้มีส่วนได้เสีย ทั้งหมด และควรจะสามารถทำได้ในช่วงระยะเวลาที่เหมาะสม
6. มาตรฐานที่มีคุณภาพ จะต้องก่อให้เกิดประโยชน์มากกว่าต้นทุนที่เสียไปในการปฏิบัติตามมาตรฐาน
7. มาตรฐานที่มีคุณภาพสูง จะต้องคำนึงถึงหลักปฏิบัติในประเทศอื่น ๆ ด้วย และควรพยายามก่อให้เกิดการเปรียบเทียบกันได้
8. มาตรฐานควรยอมให้มีการยืดหยุ่นได้บ้าง ไม่ควรเป็นข้อบังคับที่ตายตัวในทุกเรื่อง เพราะสิ่งแวดล้อมและเหตุการณ์ที่แต่ละองค์กรต้องเผชิญอาจแตกต่างกัน
9. การเปิดเผยข้อมูล ควรจำกัดเฉพาะข้อมูลที่เป็นจริง ๆ และควรเปิดเผยให้กระชับที่สุด
10. มาตรฐานที่ดีควรใช้ภาษาที่ตรงไปตรงมา ชัดเจน และกระชับ
11. มาตรฐานที่ดีควรมีกระบวนการติดตามทบทวน เพื่อให้แน่ใจว่ามาตรฐานนั้น บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

⁹ เสาวนีย์ สีขณวัฒน์. คุณภาพของมาตรฐานการบัญชี. วารสารนักบัญชี, เมษายน-กรกฎาคม 2543 : 7-14.

David Kaplan ประธานกรรมการการบริหารด้านมาตรฐานการบัญชี และ Elizabeth A. Fender ผู้อำนวยการมาตรฐานการบัญชีแห่ง สถาบันผู้สอบบัญชีรับอนุญาตสำหรับอเมริกา (American Institute of Certified Public Accountant) ซึ่งมีหน้าที่หลักในการใช้ข้อเสนอแนะหรือแสดงความคิดเห็นต่อมาตรฐานการบัญชีที่ออกโดย คณะกรรมการมาตรฐานการบัญชีสหรัฐอเมริกา (Financial Accounting Standard Board :FASB) และ คณะกรรมการมาตรฐานการบัญชีระหว่างประเทศ (International Accounting Standard Committee:IASC) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่กรรมการหรือคณะทำงานใช้ในการประเมินเพื่อแสดงความคิดเห็นต่อมาตรฐานการบัญชีมีดังนี้¹⁰

1. เนื้อหาสาระ (Substance) มาตรฐานจะต้องนำไปสู่การรายงานเนื้อหาสาระของเหตุการณ์หรือรายการค้า
2. ความเกี่ยวข้อง (Relevance) มาตรฐานการบัญชีควรให้สาระสนเทศที่มีประโยชน์ต่อผู้ใช้ในการจัดสรรทรัพยากร
3. การทำให้ดีขึ้น (Improvement) มาตรฐานการบัญชีที่เสนอจะต้องทำให้การปฏิบัติทางบัญชีดีขึ้นกว่าที่เป็นอยู่
4. ความเป็นเอกภาพ (Uniformity) มาตรฐานการบัญชีควรหลีกเลี่ยงการให้ทางเลือกในการปฏิบัติโดยไม่มีเหตุผล ที่จำเป็น
5. ความชัดเจน (Clarity) มาตรฐานควรใช้คำที่เข้าใจง่าย และใช้ในความหมายเดียวกันตลอดทั้งฉบับ
6. ความสม่ำเสมอ (Consistency) มาตรฐานที่ออกใหม่จะต้องไม่ขัดแย้งกับมาตรฐานฉบับอื่นที่ยังใช้อยู่ และไม่ขัดกับแม่บทการบัญชี
7. ความขัดแย้ง (Conflicts) มาตรฐานควรจะลดลงความขัดแย้งที่ไม่จำเป็นระหว่างองค์กร หรือระหว่างประเทศ ในที่นี้หมายถึง ถึงความขัดแย้งระหว่างมาตรฐานการบัญชีสหรัฐอเมริกา และมาตรฐานการบัญชี ระหว่างประเทศ
8. ความง่าย (Simplicity) มาตรฐานไม่ควรมีความซับซ้อนหรือเปิดเผยมากเกินไปจนจำเป็น
9. ลดโอกาสที่จะ ถูกนำไปใช้ผิด ๆ โดยใช้คำหรือภาษาที่ไม่คลุมเครือ
10. ความครบถ้วนสมบูรณ์ (Comprehensiveness) มาตรฐานควรครอบคลุมทุกเรื่องที่เกี่ยวข้องกับรายการที่พิจารณาอยู่ นอกจากเหตุผลควิสัย ควรระบุถึงสาเหตุที่ยกเว้นบางเรื่อง

¹⁰ เสาวนีย์ สิชฌวัฒน์. คุณภาพของมาตรฐานการบัญชี. วารสารนักบัญชี, เมษายน-กรกฎาคม 2543 : 7-14

11. การปฏิบัติได้ (Operationality) มาตรฐานจะต้องปฏิบัติตามได้จริง โดยทั้งผู้จัดทำและผู้สอบบัญชีเห็นพ้องต้องกัน

12. ประโยชน์คุ้มกับต้นทุน

มาตรฐานการบัญชีสหรัฐอเมริกา

มาตรฐานการบัญชีของสหรัฐอเมริกาเป็นมาตรฐานการบัญชีที่กำหนดขึ้น โดย The Financial Accounting standard Board (FASB) ซึ่งเป็นองค์กรอิสระก่อตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 1973 และได้รับอนุมัติจาก AICPA (The American institute of Certified Public Accountants) มีวัตถุประสงค์เพื่อกำหนดมาตรฐานการบัญชีสำหรับรายงานข้อมูลทางการเงิน โดยจัดทำแนวปฏิบัติและพัฒนามาตรฐานการบัญชีเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่ออกเป็นมาตรฐานการบัญชีเพื่อถือปฏิบัติโดยทั่วไป

FASB นี้ประกอบด้วยองค์กรที่เกี่ยวข้อง 5 องค์กรคือ

- The Financial Executive Institute
- The National Association of Accountants
- The American Accounting Association
- The Financial Analysts Federation
- The Security Industry Industry Association

มาตรฐานการบัญชีสหรัฐอเมริกาที่คณะกรรมการของ FASB ออกนั้น จะต้องได้รับการรับรองจากตัวแทนของหน่วยราชการ คือ The Securities and Exchange Commission (SEC) ปัจจุบันมีมาตรฐานรวม 146 ฉบับ (มิถุนายน 2545) และการตีความ 44 ฉบับ (มีนาคม 2543)

มาตรฐานการบัญชีไทย

มาตรฐานการบัญชีของไทย เป็นมาตรฐานการบัญชีที่กำหนดโดยคณะกรรมการมาตรฐานการบัญชี ซึ่งอยู่ภายใต้การควบคุมของคณะกรรมการสมาคมนักบัญชีและผู้สอบบัญชีรับอนุญาตแห่งประเทศไทย (ส.บ.ช.) หรือ เรียกอย่อ ๆ ว่า ICAAT (The Institute of Certified Accountants and Auditors of Thailand) ซึ่งเป็นองค์กรอิสระ ก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2491 มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมวิชาชีพทางการบัญชีให้มีมาตรฐานและมีความเป็นสากล สนองต่อสภาพแวดล้อมและการพัฒนาทางธุรกิจ และได้เริ่มมีการออกมาตรฐานการบัญชีครั้งแรกใน ปี พ.ศ. 2522 โดยมีคณะกรรมการควบคุมการประเมินวิชาชีพสอบบัญชี (ก.บช) เป็นตัวแทนของหน่วยราชการเป็นผู้รับรองการประกาศใช้มาตรฐานการบัญชีที่ทางสมาคมฯ กำหนดขึ้น

ต่อมาได้มีการออก พระราชบัญญัติการบัญชี พ.ศ. 2543 ซึ่งได้กำหนดให้การจัดทำบัญชี และปฏิบัติตามมาตรฐานการบัญชีที่กำหนดด้วยกฎหมายว่าด้วยการนั้น โดยมีคณะกรรมการมาตรฐานการบัญชี (ก.มบ) ซึ่งจะประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิ และแต่งตั้งโดยรัฐมนตรี เป็นผู้ออกมาตรฐานการบัญชี และถ้าในระหว่างยังไม่มีมาตรฐานการบัญชีที่กำหนดด้วยกฎหมาย ก็ให้ถือว่ามาตรฐานการบัญชีที่กำหนดโดยสมาคมนักบัญชีและผู้สอบบัญชีรับอนุญาตแห่งประเทศไทยเป็นมาตรฐานการบัญชีตาม พรบ. การบัญชี พ.ศ. 2543 ไปก่อน

สำหรับมาตรฐานการบัญชีไทยที่ผ่านมาใช้การอ้างอิงมาจากมาตรฐานการบัญชีของสหรัฐอเมริกา (เดิมเป็น APB ปัจจุบันเป็น SFAS) จนกระทั่งต่อมาได้มีการกำหนดมาตรฐานการบัญชีระหว่างประเทศ (IAS) ซึ่งได้ใช้มาตรฐานการบัญชีจากทั้งสองแหล่งเป็นเกณฑ์ในการยกร่างมาตรฐานการบัญชีไทย ส่วนนโยบายการกำหนดมาตรฐานการบัญชีไทยได้กำหนดใช้มาตรฐานการบัญชีระหว่างประเทศของ International Accounting Standards Committee (IASC) เป็นเกณฑ์ในการกำหนดมาตรฐานการบัญชีไทย และในการที่ IASC มิได้กำหนดมาตรฐานการบัญชีสำหรับเรื่องใดไว้ก็ให้พิจารณาหลักการบัญชีที่รับรองทั่วไปของสหรัฐอเมริกาแทน ปัจจุบันมีมาตรฐานการบัญชีไทยทั้งสิ้น 56 ฉบับ (กันยายน พ.ศ. 2546) รวมแม่บทการบัญชี 1 ฉบับ มีการยกเลิกและประกาศใช้ฉบับอื่นทดแทน 20 ฉบับ ฉะนั้นมาตรฐานการบัญชีไทยปัจจุบันมี 37 ฉบับ คือ แม่บทการบัญชี 1 ฉบับ มาตรฐานการบัญชีที่ ก.บข รับรองและประกาศใช้ 29 ฉบับ และมาตรฐานการบัญชีที่ 50-56 อีก 7 ฉบับ แต่ที่นำมาเผยแพร่ประกาศใช้มี 34 ฉบับ นอกจากนั้นยังมีมาตรฐานฉบับตีความอีก 4 เรื่อง

นิติบุคคลเฉพาะกิจ หรือ Special - Purpose Entity (SPE) หรือ Special - Purpose Vehicles (SPV)

นิติบุคคลเฉพาะกิจ หรือ Special - Purpose Entity (SPE) หรือ Special - Purpose Vehicles (SPV)¹¹ หมายถึง นิติบุคคลที่จัดตั้งขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ที่เฉพาะเจาะจง ผู้จัดตั้งนิติบุคคลเฉพาะกิจจะเป็นใครก็ได้ โดยอาจจัดตั้งในรูปของบริษัท ห้างหุ้นส่วน กองทุน(Funds) Trusts (สำหรับประเทศที่มีกฎหมาย Trusts) ตัวอย่างเช่น นิติบุคคลเฉพาะกิจที่จัดตั้งขึ้นเพื่อแปลงสินทรัพย์เป็นหลักทรัพย์(Securitization) ในประเทศไทย เช่น บริษัทบริหารสินทรัพย์(บบส) AMC หรือ “ปรส” การแปลงสินทรัพย์เป็นหลักทรัพย์ คือ การที่บริษัทโอนสินทรัพย์ของบริษัทที่สภาพยัง

¹¹ ภาพร เอกอรรถพร, บัญชีศรีธนญชัย (กรุงเทพฯ : ซีเอ็ดดูเคชั่น, 2545), หน้า 65

ไม่คล่องหรือที่ยังเก็บเงินไม่ได้ เช่น ลูกหนี้ มาให้กับนิติบุคคลเฉพาะกิจ เพื่อให้นิติบุคคลเฉพาะกิจ ระดมทุนจากนักลงทุนมาให้บริษัททันที จากนั้นนิติบุคคลเฉพาะกิจก็จะทยอยเก็บเงินจากลูกหนี้ที่ รับโอนมาเพื่อนำมาจ่ายชำระดอกเบี้ยและต้นเงินให้กับนักลงทุน ดังนั้นการโอนสินทรัพย์ที่ถือเป็น การขายตามกฎหมาย อาจไม่สามารถถือเป็นการขายทางบัญชีตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้(คือ ไม่ สามารถบันทึกบัญชีเป็นการขายได้)ผลจากการที่ “การโอน” ไม่สามารถถือเป็นการขาย(ในทาง บัญชี) ทำให้บริษัทไม่สามารถ “ตัดบัญชี” สินทรัพย์ที่โอนไปออกจากงบดุล และบันทึกกำไรจาก การขาย(คือ ไม่สามารถ เดบิต เงินสด เครดิต สินทรัพย์และกำไร) แต่ต้องบันทึกการโอนนั้นเป็น การกู้ยืม โดยมีสินทรัพย์เป็นหลักประกัน(คือต้อง เดบิต เงินสด เครดิต หนี้สิน)

<http://www.vinodkothari.com/spv.htm> คำว่า “special purpose vehicle (SPV)” or “special purpose entity (SPE)” มีความหมายเหมือนกัน คือ นิติบุคคลที่ตั้งขึ้นโดยเฉพาะเพื่อให้บรรลุผล สำเร็จตามวัตถุประสงค์หรือกิจกรรมที่กำหนด โดยบริษัทใหญ่ให้การสนับสนุน SPE (SPV) ตาม วัตถุประสงค์ เช่น ด้านการลงทุน หรือต้องการถ่ายโอนทรัพย์สิน กิจกรรมงาน และการดำเนินงาน ไป ให้กับ SPE โดยไม่กระทบกระเทือนต่อธุรกิจเดิม ดังนั้น SPE จึงเป็นที่ยกถ่ายโอนทรัพย์สิน และ อื่น ๆ ตามต้องการ เพื่อให้เกิดราคาซื้อ-ขายยุติธรรม(arms length)

เริ่มแรก SPE เริ่มโดยธนาคารและสถาบันการเงินที่จัดทำรายการนอกงบดุลเพื่อแยกการ งานของหนี้และลูกหนี้ชนิดอื่น ๆ ออกจากกิจการ

ในมาตรฐานการบัญชีของสหรัฐอเมริกาไม่ได้กล่าวถึงคำจำกัดความของ SPE ไว้อย่าง ชัดเจน แต่ทาง Financial Accounting Standard Board (FASB) ใช้หลักการของหน่วยงานที่กิจกรรม และอำนาจถูกจำกัดอย่างมีนัยสำคัญตามข้อตกลงในสัญญาการจัดตั้ง สำหรับการตัดสินใจว่าจะรวม หรือ ไม่รวม SPE ไว้ในงบการเงินรวมจะมาจากหลักการของ ARB 51 (1959) ซึ่งกำหนดว่า กิจการ ควรต้องจัดทำงบการเงินรวมเมื่อบริษัทหนึ่งในกลุ่มไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อมมีอำนาจในการ ควบคุมส่วนได้เสียทางการเงินของกิจการอื่นในกลุ่ม

การปรับแต่งตัวเลขทางบัญชี (Creative Accounting)

นิยามของการปรับแต่งตัวเลขทางบัญชี (Creative Accounting)

มีความหมาย 2 ประการดังนี้คือ¹²

¹² นพกร พรวิจิตรเจริญ. มาตรฐานการบัญชีไทยกับการทำ Creative Accounting. วารสารนักบัญชี, สิงหาคม - พฤศจิกายน 2542 : 23-24.

1. กระบวนการในการปรับแต่งตัวเลขทางบัญชีของฝ่ายจัดการ โดยอาศัยความได้เปรียบของช่องโหว่ของเกณฑ์ทางบัญชีและทางเลือกต่าง ๆ ในการวัดมูลค่า หรือเปิดเผยข้อมูลทางการเงินบัญชีในอันที่จะแปลง โฉมงบการเงินจากสิ่งที่ควรสะท้อนออกมา (From What they should be) ให้ไปสู่สิ่งที่ฝ่ายจัดการอยากที่จะให้ปรากฏออกมาในรายการเงิน (To what preparers would prefer to see reported)

2. กระบวนการสร้างรายการทางธุรกิจขึ้น เพื่อก่อให้เกิดผลลัพธ์ทางการเงินบัญชีที่ฝ่ายจัดการของกิจการต้องการแทนที่จะรายการเหตุการณ์ทางธุรกิจในลักษณะที่เป็นกลาง (Neutrality) และยึดหลักความสม่ำเสมอ (Consistency)

มาตรฐานการบัญชีไทยกับการปรับแต่งตัวเลขทางบัญชี (Creative Accounting)

เนื่องจากภาวะวิกฤตเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นและสภาพแวดล้อมทางธุรกิจที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างมากจึงจำเป็นที่ประเทศไทยจะต้องมีมาตรฐานการบัญชีซึ่งมีความเป็นสากลอย่างเพียงพอที่จะสร้างความเชื่อมั่นแก่นักธุรกิจ นักลงทุนทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ เมื่อวันที่ 28 เมษายน 2541 คณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบในหลักการ โดยกำหนดให้มีการปรับปรุงมาตรฐานและวิธีปฏิบัติทางการบัญชีของประเทศให้สอดคล้องกับวิธีปฏิบัติที่ดีที่สุดในระดับนานาชาติ (International Best Practice) จึงเกิดการปรับปรุงมาตรฐานการบัญชีไทยให้เป็นสากลขึ้น มาตรฐานการบัญชีจึงจำเป็นที่จะต้องมีความยืดหยุ่นในระดับหนึ่งเพื่อจะได้สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับแต่ละกิจการได้อย่างเหมาะสม แต่ก็ไม่ควรระบุทางเลือกในมาตรฐานการบัญชีไว้มากเกินไปจนทำให้ดูเหมือนว่ามาตรฐานการบัญชีจัดทำขึ้น โดยยึดติดกับความต้องการของผู้จัดทำรายงานทางการเงิน (Flexible reporting rules are promulgated by standard setters who have been “captured” by the intended regulatees and other involved in the financial reporting process.) และเปิดโอกาสให้มีการแต่งตัวเลขทางบัญชี Creative Accounting ซึ่งจะส่งผลให้ข้อมูลทางบัญชีไม่ได้สะท้อนให้เห็นถึงเนื้อหาทางเศรษฐกิจที่แท้จริงของกิจการ

ตัวอย่าง การปรับแต่งตัวเลขทางบัญชี (Creative Accounting) เช่น มีรายได้ระหว่างปี และยอดการเปลี่ยนแปลงจากปีก่อนสูงผิดปกติแต่ไม่มีหมายเหตุอธิบายที่มาของรายได้ ไม่บันทึกหนี้สินที่คาดว่าจะเกิดขึ้น ไม่บันทึกค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญและไม่ตัดบัญชีหนี้สินทั้งที่ยอดลูกหนี้ค้างมานานเป็นระยะเวลานาน ไม่เปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับการทำธุรกิจ Trading ของบริษัท ใช้วิธี Mark to Market โดยกำหนดราคาเอง เป็นต้น